

Lapsesõbralik tervishoid Infoleht täiskasvanule

Vanem kui lapse seaduslik esindaja

1. Kõik alla 18-aastased on seaduse kohaselt lapsed.
2. Lapse seaduslik esindaja on vanem. See tähendab, et vanem tegutseb oma lapse nimel ja esindab oma last kõigis teda puudutavates küsimustes, sealhulgas suhetes tervishoiuasutuse ja arstiga. Ühise hooldusõigusega vanematel on ühine esindusõigus, nad tegutsevad oma lapse nimel ühiselt ja lepivad last puudutavates küsimustes omavahel kokku.
3. Vanem peab tegutsema oma lapse parimates huvides. Lapse tervise ja raviga seotud asjaolusid tuleb lapse vanust ja küpsust arvestades lapsega arutada.
4. Kui last esindab üks vanematest, eeldatakse ka teise vanema nõusolekut. Näiteks kui vanem tuleb lapsega arsti juurde, ei pea arst ega tervishoiuasutus kontrollima, kas lapse teine vanem sellega nõus on. Samuti ei pea teise vanema nõusolekut küsima raviprotseduuride tegemiseks. Kui aga üks vanem on tervishoiuasutusele või arstile teatanud, et ta ei nõustu lapse ravi või konkreetse protseduuriga, ei saa enam tema nõusolekut eeldada ning lapse edasiseks raviks on vaja mõlema vanema nõusolekut. Lapse huvidega on kõige paremini arvestatud siis, kui vanemad lepivad lapse tervist ja ravi puudutavates asjaoludes kokku ja ei too omavahelisi vaidlusi tervishoiuasutusse.
5. Kui vanema otsus kahjustab ilmselt lapse huve, ei või tervishoiuasutus seda otsust järgida (võlaõigusseadus, § 766 lg 4). See põhimõte lubab näiteks teha lapsele elupäästva protseduuri vanemate keelust hoolimata. Kui vanemate tegevus/tegevusetus kahjustab lapse tervist, võib tervishoiuasutus pöörduda lapse elukohajärgse lastekaitsetöötaja või kohtu poole. Kohus võib piirata vanema otsustusõigust lapse tervise küsimustes ning teha ise vanema asemel hooldusõigusest tulenevaid otsuseid. Samuti on kohtul õigus teha vanemale hoiatusi ja ettekirjutusi ning kehtestada keelde (perekonnaseadus, § 134).

Patsiendi nõusolek ja raviotsuste tegemine

6. Tervishoiuteenuste osutamisel kehtib reegel, et patsiendi võib läbi vaadata ja talle tervishoiuteenust osutada üksnes tema nõusolekul (võlaõigusseadus, § 766 lg 3).
7. Lapse võib läbi vaadata ja talle tervishoiuteenust osutada üksnes tema enda nõusolekul, kui ta on võimeline poolt- ja vastuväiteid vastutustundeliselt kaaluma (võlaõigusseadus, § 766 lg 4). Kui laps ei ole võimeline poolt- ja vastuväiteid vastutustundeliselt kaaluma, on otsustusõigus lapse vanematel. Lapse kaalutlusvõimet konkreetses olukorras hindab tervishoiutöötaja (vt täpsemalt infoleht „Laspatsiendi teavitatud nõusolek“).
8. Isegi kui otsustusõigus on vanematel, on lapsel õigus osaleda oma tervist ja ravi puudutavate otsuste vastuvõtmisel. Vanemad peavad lapsega tema ravi puudutavaid küsimusi arutama. Kui laps ei ole raviga nõus, tuleb vanematel püüda teda veenda raviprotseduuri vajalikkuses ning aidata kaasa protseduuri tegemisele last kõige vähem traumeerival viisil. Vanemad peavad otsustamisel seadma esikohale lapse parimad huvid.
9. Kui laps ei ole võimeline oma tahet avaldama ja tema vanemaga ei ole võimalik ühendust saada, on lubatud tervishoiuteenust osutada ka patsiendi (nii vanema kui ka lapse) nõusolekuta, kui see on patsiendi huvides ja vastab tema eeldatavale tahtele ning tervishoiuteenuse viivitamatu osutamata jätmine oleks ohtlik patsiendi elule või kahjustaks oluliselt patsiendi tervist (võlaõigusseadus, § 767 lg 1).

10. Psühhiaatrilise abi seaduse ning nakkushaiguste ennetamise ja tõrje seaduse järgi saab teatud juhtudel patsienti ravida tema tahtest olenemata. Tahtest olenemata võib patsienti ravida kohtumääruse alusel. Kui see on vältimatu isiku enda või avalikkuse kaitseks ja kohtumääruse saamine ei ole piisavalt kiiresti võimalik, võib tahtest olenematut ravi kohaldada kohtumääruseta, kuid mitte kauem kui 48 tundi.
11. Vanemal ja lapsel on õigus osaleda kõigi lapse tervist ja ravi puudutavate otsuste vastuvõtmisel.
12. Vanemal on õigus tutvuda oma lapse ravi puudutavate dokumentidega. Vanema õigust teavet saada võib piirata, kui see on lapse huvides vajalik (vt ka punkt 14).
13. Vanemal on õigus küsida teisest arvamust ehk teise arsti hinnangut lapsele pandud diagnoosi õigsuse, talle määratud ravimi või tervishoiuteenuse vajalikkuse, selgitatud alternatiivide ja oodatava mõju ning tervishoiuteenuse osutamisega seotud riskide kohta. Esmase arvamuse andnud arst on kohustatud edastama teise arvamuse andjale asjasse puutuvad dokumendid ning andma saatekirja teise arvamuse andja juurde (ravikindlustuse seadus, § 40).

Konfidentsiaalsus

14. Tervishoiuasutus ja selle töötajad peavad patsiendi isikut ja tema tervise seisundit puudutavad andmed saladuses hoidma. Kui laps on kaalutusvõimeline (vt punkt 7), on tal patsiendi õigused ning ta võib paluda, et tema terviseandmeid vanematele ei avaldataks. Tervishoiutöötaja peaks selgitama lapsele vanemate teavitamise olulisust.
15. Konfidentsiaalsuskohustusest võib mõistlikus ulatuses kõrvale kalduda, kui andmete avaldamata jätmise korral võib patsient oluliselt kahjustada ennast või teisi (võlaõigusseadus, § 768).
16. Kui on tekkinud kahtlus, et haiglasse sattunud laps on langenud väärkohtlemise ohvriks või vajab abi muul põhjusel, tuleb tervishoiuasutusel sellest teatada kohaliku omavalitsuse lastekaitsetöötajale, lasteabitelefoni 116 111 või politseile (lastekaitse seadus, § 27 lg 1 ja § 31).

Patsiendi¹ kohustused

17. Patsient peab suhtuma tervishoiuasutuse töötajatesse lugupidavalt. Kuigi lapse tervis võib põhjustada vanemale raskeid üleelamisi, tuleks püüda igas olukorras säilitada viisakas suhtlemisviis.
18. Patsient peab andma tervishoiuasutusele raviotsuste tegemiseks vajalikku teavet oma tervisliku seisundi ja muude tähtsate asjaolude kohta.
19. Patsient peab ravi õnnestumiseks järgima tervishoiuasutuse ravijuhiseid. Kui patsiendil tekib ravi kohta küsimusi või kahtlusi, on mõistlik nendest teada anda ning paluda selgitusi. Vanem peab mõistma, et keeldudes pakutavast ravist, võtab ta vastutuse lapse elu ja tervise eest.
20. Patsient peab järgima tervishoiuasutuse kodukorda. Vanem peab tagama, et seda teevad ka tema laps ning lapse külastajad.

¹ Laps patsiendi puhul täidab (olenevalt patsiendi vanusest) patsiendi kohustusi vanem või muu seaduslik esindaja koos lapsega.

Tervishoiutöötaja kohustused

21. Last tuleb aktsepteerida iseseisva partnerina ning suhelda temaga lapsesõbralikult. Lapsega suhtlemisel ei peaks lähtuma eeldusest, et laps ei saa asjadest aru.
22. Tervishoiutöötaja on kohustatud suhtuma patsienti ja tema pereliikmetesse lugupidavalt ning säilitama viisakuse ja professionaalsuse ka kriitilistes olukordades.
23. Tervishoiutöötaja peab patsienti teavitama tema läbivaatamise tulemustest ja terviseseisundist, võimalikest haigustest ja nende kulgemisest, vajaliku tervishoiuteenuse kättesaadavusest, olemusest ja otstarbest, selle osutamisega kaasnevatest ohtudest ja tagajärgedest ning teistest võimalikest tervishoiuteenustest (võlaõigusseadus, § 766 lg 1).
24. Teavitamiskohustuse täitmisel tuleb silmas pidada, et patsient on laps, mitte vanem. Lapsele tuleb anda informatsiooni sel viisil ja sellises ulatuses, mis vastab lapse eale ja tema võimele poolt- ja vastuväiteid vastutustundeliselt kaaluda (võlaõigusseadus, § 766 lg 4). Lapse teavitamiskohustust ei saa lugeda täidetuks pelgalt sellega, kui lapsevanem on teavitamise kohta allkirja andnud.
25. Lapsele tuleb anda võimalus küsida ja selgitusi saada.
26. Iga last puudutava otsuse tegemisel tuleb esikohale seada lapse parimad huvid (lastekaitseseadus, § 21 lg 1).

Haiglas viibimine ja haigla kodukord

27. Vanemal või hooldajal on üldjuhul õigus jääda lapsega koos haiglasse. Vanema või hooldaja haiglas viibimine on tavaliselt reguleeritud haigla kodukorras.
28. Eesti Haigekassa hüvitab haiglale lapse hooldaja haiglas viibimise kulud üksnes kindla aja eest, olenevalt lapse vanusest. Vanem või hooldaja võib jääda omal kulul ning vabade kohtade olemasolu korral haiglasse kauemaks, kui Eesti Haigekassa hüvitist pakub.
29. Kui laps peab haiglas viibima pikemalt, võib ta saada õppimisel tuge haiglaõpetajatelt. Selle kohta tuleb küsida täpsemat infot haiglast. Haiglaõpet reguleerib haridus- ja teadusministri 09.03.2018 määrus „Koduõppe ja haiglaõppe tingimused ja kord“.

Lahkhelide ning kaebuste lahendamine

30. Tervishoiuasutuses tuleb sageli tegutseda pingeolukorras. Vanem võib olla mures oma lapse tervise pärast, tervishoiuasutuse töötajad peavad kiiresti vastu võtma kaalukaid raviotsuseid, mis samuti võib põhjustada pingeid. Lahkhelid tuleb püüda lahendada vastastikuse austuse ja koostöö õhkkonnas.
31. Tervishoiuasutuse tegevuse kohta on võimalik esitada kaebus Terviseametile, aga ka Sotsiaalministeeriumi ekspertkomisjonile. Kellele kaebus esitada, sõltub selle sisust. Terviseamet kontrollib tervishoiuteenuse osutaja tegevusloas ja õigusaktides kehtestatud nõuete täitmist. Need nõuded puudutavad näiteks tervishoiuteenuse osutamise dokumenteerimise tingimusi ja korda ning ravijärjekorra pidamist. Psühhiaatrilise abi osutamise üle teeb järelevalvet samuti Terviseamet, kuna psühhiaatrilise abi seaduse alusel saab inimest allutada tahtest olenematule ravile. Terviseameti otsuseid ja tegevust on võimalik vaidlustada halduskohtus. Patsiendile osutatud arstiabi kvaliteeti (ravivead, kohase ravi osutamata jätmine jms) Terviseamet ei kontrolli. Arstiabi kvaliteeti puudutava kaebusega saab pöörduda Sotsiaalministeeriumi juures tegutseva tervishoiuteenuse kvaliteedi ekspertkomisjoni poole. Ravikindlustatuse ja ravijärjekordade kohta saab vastuseid Eesti Haigekassast.

Teavet vaidluste lahendamise kohta leiab ka [Eesti Patsientide Liidu veebilehelt](#). Õigusabi saamise võimalusi tutvustavad [Eesti Õigusbüroo OÜ](#) ja [Eesti Advokatuuri](#) veebilehed.

Terviseameti kontaktandmed: www.terviseamet.ee, kesk@terviseamet.ee, üldtelefon 794 3500

Eesti Haigekassa kontaktandmed: www.haigekassa.ee, klienditelefon 669 6630
tervishoiuteenuse kvaliteedi ekspertkomisjoni kontaktandmed: info@sm.ee,
Sotsiaalministeerium, Gonsiori 29, 15027 Tallinn
Sotsiaalministeeriumi tervishoiu veebileht: www.sm.ee/et/tervishoid-0